

**Usmernenia EÚ
v oblasti presadzovania a ochrany
slobody náboženského vyznania alebo viery**

I. Úvod

A. Dôvody činnosti

1. Právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva alebo viery¹, ktoré sa bežnejšie označuje ako právo na slobodu náboženského vyznania alebo viery, je základné právo každej ľudskej bytosti. Ako všeobecné ľudské právo zabezpečuje sloboda náboženského vyznania alebo viery rešpektovanie rozmanitosti. Jeho slobodné uplatňovanie priamo prispieva k demokracii, rozvoju, právnemu štátu, mieru a stabilite. Porušovanie slobody náboženského vyznania alebo viery môže podnecovať k neznášanlivosti a často patrí medzi prvé ukazovatele potenciálneho násillia a konfliktov.

2. Všetky osoby majú právo prejavovať svoje náboženské vyznanie alebo vieru jednotlivo alebo spoločne s ostatnými, na verejnosti alebo v súkromí prostredníctvom bohoslužieb, zachovávaní obradov, vykonávaní náboženských úkonov a vyučovania, bez obáv zo zastráňovania, diskriminácie, násillia alebo útoku. Osoby, ktoré zmenia alebo zanechajú svoje náboženské vyznanie alebo vieru, ako aj osoby zastávajúce neteistické alebo ateistické presvedčenie, by mali byť chránené rovnako, ako aj ľudia, ktorí nevyznávajú žiadne náboženské vyznanie alebo vieru.

3. Porušovanie alebo nedodržiavanie slobody náboženského vyznania alebo viery, či už zo strany štátnych či neštátnych subjektov, je vo veľkej miere rozšírené a komplexné a postihuje ľudí vo všetkých častiach sveta vrátane Európy.

¹ Pozri článok 18 Všeobecnej deklarácie ľudských práv (UDHR) a článok 18 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (ICCPR).

B. Účel a rozsah pôsobnosti

4. EÚ sa pri presadzovaní a ochrane slobody náboženského vyznania alebo viery riadi univerzálnosťou, nedeliteľnosťou, vzájomným prepojením a vzájomnou závislosťou všetkých ľudských práv, či už občianskych, politických, hospodárskych, sociálnych alebo kultúrnych.

5. V súlade so svetovými i európskymi normami v oblasti ľudských práv² sú EÚ a jej členské štáty v rámci svojho územia zaviazané dodržiavať, ochraňovať a presadzovať slobodu náboženského vyznania alebo viery.

6. Týmito usmerneniami EÚ potvrdzuje svoje odhodlanie presadzovať vo svojej vonkajšej politike v oblasti ľudských práv slobodu náboženského vyznania alebo viery ako práva, ktoré má požívať každý a kdekoľvek na svete, a to na základe zásad rovnosti, nediskriminácie a univerzálnosti. EÚ chce prostredníctvom nástrojov vonkajšej politiky pomáhať predchádzať porušovaniu tohto práva a pomáhať takéto porušovania riešiť, a to včas a jednotným a uceleným spôsobom.

7. V rámci tejto činnosti sa EÚ zameriava na právo jednotlivcov byť veriacim či neveriacim, a tiež samostatne alebo spoločne s inými svoju vieru slobodne prejavovať. EÚ neposudzuje hodnotu jednotlivých náboženských vyznaní alebo vier, ale zabezpečuje, aby sa dodržiavalo právo byť veriacim či neveriacim. EÚ je nestranná a nie je spojená so žiadnym konkrétnym náboženským vyznaním alebo vierou.

8. V týchto usmerneniach sa vysvetľuje, čo sú medzinárodné normy v oblasti ľudských práv, pokiaľ ide o slobodu náboženského vyznania alebo viery, a úradníkom z inštitúcií EÚ a členských štátov EÚ sa poskytujú jasné politické línie, ktoré sa majú uplatniť pri kontaktoch s tretími krajinami, medzinárodnými organizáciami, ako aj organizáciami občianskej spoločnosti. Úradníkom sa v nich poskytujú aj praktické usmernenia, ako sa usilovať o predchádzanie porušovaniu slobody náboženského vyznania alebo viery, ako analyzovať prípady porušenia a účinne na ne reagovať všade, kde k nim dôjde, a to s cieľom presadzovať a chrániť slobodu náboženského vyznania alebo viery v rámci vonkajšej činnosti EÚ.

² V Európe je sloboda náboženského vyznania alebo viery chránená najmä článkom 9 Európskeho dohovoru o ľudských právach a článkom 10 Charty základných práv. Nevyčerpávajúci zoznam medzinárodných noriem a štandardov sa uvádza v prílohe.

C. Vymedzenie pojmov

9. Sloboda náboženského vyznania alebo viery je zakotvená v článku 18 Všeobecnej deklarácie ľudských práv (UDHR) a Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (ICCPR), ktorý je potrebné vykladať so zreteľom na všeobecnú poznámku č. 22 Výboru OSN pre ľudské práva.

Sloboda náboženského vyznania alebo viery má podľa medzinárodného práva dve zložky:

- a) slobodu vyznávať alebo nevyznávať alebo prijať (čo zahŕňa aj právo na zmenu) náboženstvo alebo vieru podľa svojej vlastnej voľby a
- b) slobodu prejavovať náboženské vyznanie alebo vieru jednotlivo alebo spoločne s ostatnými, na verejnosti alebo v súkromí prostredníctvom bohoslužieb, zachovávanía obradov, vykonávania náboženských úkonov a vyučovania.

10. EÚ v súlade s týmito ustanoveniami pripomína, že *„sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania alebo viery sa vzťahuje rovnako na všetky osoby. Ide o základnú slobodu, ktorá zahŕňa všetky náboženské vyznania alebo viery, aj tie, ktoré sa v konkrétnej krajine tradične nepraktizovali, presvedčenie osôb patriacich k náboženským menšinám, ako aj neteistické a ateistické presvedčenie. Vzťahuje sa aj na právo každého človeka podľa vlastnej slobodnej vôle prijať, zmeniť alebo zanechať svoje náboženské vyznanie alebo vieru.“*³

-- Právo vyznávať náboženstvo alebo vieru alebo nebyť veriaci

11. Teistické, neteistické a ateistické presvedčenie, ako aj právo nevyznávať žiadne náboženstvo alebo vieru je chránené podľa článku 18 ICCPR⁴. Pojmy „viera“ a „náboženské vyznanie“ sa majú vykladať všeobecne a uplatňovanie tohto článku by sa nemalo obmedzovať na tradičné náboženstvá alebo na náboženské vyznania a viery s inštitucionálnymi charakteristikami alebo praktiky analogické s uvedenými tradičnými náboženstvami. Štáty by nemali obmedzovať slobodu vyznávať akékoľvek náboženské vyznanie alebo vieru. Rovnako sa zakazuje aj donucovanie zmeniť alebo prezradiť svoje náboženské vyznanie alebo vieru alebo sa ich zriecť.

³ Závery Rady o slobode náboženského vyznania alebo viery; 16. november 2009.

⁴ Pozri všeobecnú poznámku č. 22.

12. Vyznávanie či nevyznávanie náboženstva alebo viery je absolútnym právom a nesmie sa žiadnych okolností obmedzovať⁵.

-- Právo prejavovať svoje náboženské vyznanie alebo vieru

13. V článku 18 ICCPR sa uznáva právo človeka „prejavovať“ svoje náboženské presvedčenie alebo vieru sám alebo spoločne s inými, či už verejne alebo súkromne. Táto sloboda prejavovať náboženské vyznanie alebo vieru napr. prostredníctvom bohoslužieb, zachovávaní obradov, vykonávania náboženských úkonov a vyučovania potenciálne *zahŕňa celú škálu konaní*⁶, na ktorej úzku a priamu súvislosť s náboženským vyznaním alebo vierou sa musí nazerať individuálne.

14. Na rozdiel od slobody vyznávať náboženstvo alebo vieru alebo nebyť veriaci môže sloboda prejavovať náboženské vyznanie alebo vieru podliehať obmedzeniam, ale „*len takým obmedzeniam, aké predpisuje zákon a ktoré sú nevyhnutné na ochranu verejnej bezpečnosti, verejného poriadku, zdravia alebo morálky alebo základných práv a slobôd iných.*“⁷ Tieto obmedzenia musia byť v súlade s medzinárodnými normami a musia sa prísne vykladať. Obmedzenia z iných dôvodov, ako napr. z dôvodu národnej bezpečnosti, nie sú povolené. Na základe článku 18 ods. 3 ICCPR, ktorý bol podrobne rozpracovaný vo všeobecnej poznámke č. 22, musia akékoľvek obmedzenia spĺňať tieto kritériá: musia byť stanovené zákonom, nesmú sa uplatňovať spôsobom, ktorý narušuje práva zaručené v článku 18, musia sa uplatňovať iba na účely, na ktoré boli stanovené, musia priamo súvisieť s konkrétnymi potrebami, pre ktoré boli určené, a musia byť primerané uvedeným potrebám a nesmú sa zaviesť na účely diskriminácie ani uplatňovať diskriminačným spôsobom. Ak sú obmedzenia odôvodnené potrebou chrániť verejnú morálku, musia sa zakladať na zásadách, ktoré sa neodvodzujú výhradne z jednej tradície, pretože vnímanie morálky vychádza z mnohých spoločenských, filozofických a náboženských tradícií. Navyše je potrebné, aby sa všetky takéto obmedzenia chápali s ohľadom na univerzálnosť ľudských práv a zásadu nediskriminácie.⁸

⁵ Ani v čase verejnej núdzovej situácie – pozri článok 4 ods. 2 ICCPR.

⁶ Pozri názorné príklady uvedené v odseku 4 všeobecnej poznámky č. 22.

⁷ Pozri článok 18 ods. 3 ICCPR.

⁸ Pozri všeobecnú poznámku č. 34.

II. Operatívne usmernenia

A. Základné zásady činnosti

15. Činnosť EÚ týkajúca sa slobody náboženského vyznania alebo viery sa bude zakladať na týchto hlavných zásadách:

1. Univerzálny charakter slobody náboženského vyznania alebo viery

16. Sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania alebo viery sa vzťahuje rovnako na všetky osoby.⁹ Je to univerzálne ľudské právo, ktoré je potrebné všade a pre každého chrániť¹⁰, bez ohľadu na to, o koho ide, kde žije a v čo verí alebo neverí.

17. Univerzálnosť slobody náboženského vyznania alebo viery sa zakladá na Všeobecnej deklarácii ľudských práv a medzinárodných zmluvách¹¹, ako je napr. ICCPR. Je možné odkazovať aj na regionálne zmluvy v oblasti ľudských práv¹², pokiaľ sú v súlade s ICCPR.

2. Sloboda náboženského vyznania alebo viery je individuálnym právom, ktoré sa môže uplatňovať spoločne s inými osobami

18. Sloboda náboženského vyznania alebo viery chráni právo každého človeka byť veriacim alebo zastávať teistické alebo neteistické presvedčenie, ako aj zmeniť náboženské vyznanie alebo vieru. Nechráni náboženské vyznanie alebo vieru ako také. Sloboda náboženského vyznania alebo viery sa uplatňuje na jednotlivcov ako držiteľov práva, ktorí môžu toto právo uplatňovať jednotlivo alebo spoločne s ostatnými, na verejnosti alebo v súkromí. Uplatňovanie tohto práva môže teda mať aj kolektívny charakter.

⁹ Závery Rady o slobode náboženského vyznania alebo viery, 16. november 2009.

¹⁰ Závery Rady o neznášanlivosti, diskriminácii a násilí na základe náboženského vyznania alebo presvedčenia, 21. február 2011.

¹¹ Nevyčerpávajúci zoznam príslušných zmlúv a deklarácií sa nachádza v prílohe k týmto usmerneniam.

¹² Africká charta práv človeka a národov; Americký dohovor o ľudských právach; Revidovaná arabská charta o ľudských právach; Európsky dohovor o ľudských právach.

19. Zahŕňa to aj práva spoločenstiev vykonávať „úkony, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou základných činností vykonávaných náboženskými skupinami“¹³. Medzi tieto práva okrem iného patrí právna subjektivita a nezasahovanie do vnútorných záležitostí, vrátane práva zriaďovať a udržiavať voľne prístupné miesta bohoslužieb alebo zhromažďovania, slobody voliť si a odborne pripravovať vedúcich predstaviteľov alebo práva vykonávať spoločenskú, kultúrnu, vzdelávaciu a charitatívnu činnosť.

20. Neexistujú žiadne výlučné práva pre osoby vyznávajúce určité konkrétne náboženstvo alebo vieru: všetky práva, či už so zreteľom na právo vyznávať náboženstvo alebo právo prejavovať náboženské vyznanie alebo vieru, sú univerzálne a musia sa dodržiavať na nediskriminačnom základe.

3. Prvoradá úloha štátov pri zabezpečovaní náboženského vyznania alebo viery

21. Štáty musia zabezpečiť, aby ich právne systémy poskytovali primerané a účinné záruky slobody myslenia, svedomia, náboženského vyznania alebo viery pre všetkých, ktoré sa uplatňujú na celom ich území bez vylúčenia či diskriminácie, a aby sa tieto ustanovenia riadne presadzovali.

22. Prvoradou povinnosťou štátov je ochraňovať všetkých jednotlivcov, ktorí žijú na ich území a podliehajú ich jurisdikcii, a to vrátane osôb zastávajúcich neteistické alebo ateistické presvedčenie, osôb patriacich k menšinám¹⁴ a pôvodného obyvateľstva¹⁵, ako aj ochraňovať ich práva. Štáty musia so všetkými jednotlivcami zaobchádzať rovnocenne bez diskriminácie na základe ich náboženského vyznania alebo viery¹⁶.

23. Štáty musia zaviesť účinné opatrenia zamerané na predchádzanie alebo postihovanie porušovania slobody náboženského vyznania alebo viery, ak k nemu dôjde, ako aj na zabezpečenie prisudzovania zodpovednosti.

¹³ Pozri všeobecnú poznámku č. 22, odsek 4.

¹⁴ Pozri článok 27 ICCPR s osobitým odkazom a na náboženské menšiny a Deklaráciu OSN 47/135 o právach osôb patriacich k menšinám, článok 2.

¹⁵ Pozri deklaráciu OSN 61/295 o právach pôvodného obyvateľstva, články 11 a 12.

¹⁶ Pozri článok 26 ICCPR.

24. Zmluvné strany ICCPR majú navyše povinnosť zakázať akékoľvek verejné obhajovanie náboženskej nenávisti, ktorá podnecuje k diskriminácii, nepriateľstvu alebo násiliu¹⁷. Štáty by mali odsudzovať všetky prejavy násilia a stavať páchatel'ov pred súd.

4. Spojitosť s ochranou ďalších ľudských práv a s inými usmerneniami EÚ pre oblasť ochrany ľudských práv

25. Sloboda náboženského vyznania alebo viery je úzko spätá so slobodou názoru a prejavu, slobodou zhromažďovania a združovania, ako aj s inými ľudskými právami a základnými slobodami, ktoré prispievajú k budovaniu pluralitných, tolerantných a demokratických spoločností. Sloboda prejavovať náboženské či nenáboženské presvedčenie alebo názor týkajúci sa náboženského vyznania alebo viery je chránená aj právom na slobodu názoru a prejavu, ktoré je zakotvené v článku 19 ICCPR.

26. Určité zvyklosti spojené s prejavovaním náboženského vyznania alebo viery, alebo takto vnímané, môžu predstavovať porušenie medzinárodných noriem v oblasti ľudských práv. Práva na slobodu náboženského vyznania alebo viery sa niekedy ľudia dovolávajú, aby takéto porušenia ospravedlnili. EÚ dôrazne odmieta takéto odôvodňovanie a je naďalej plne odhodlaná dôsledne chrániť a presadzovať slobodu náboženského vyznania alebo viery vo všetkých častiach sveta. Porušovanie sa často dotýka žien, príslušníkov náboženských menšín, ako aj osôb s odlišnou sexuálnou orientáciou alebo rodovou identitou.

27. Pri riešení možných prípadov porušenia práv sa budú využívať existujúce usmernenia EÚ týkajúce sa ľudských práv, najmä usmernenia pre oblasť presadzovania a ochrany práv dieťaťa, usmernenia pre oblasť násilia voči ženám a dievčatám a boja proti všetkým formám ich diskriminácie, usmernenia týkajúce sa obhajcov ľudských práv, mučenia a trestu smrti, ako aj nadchádzajúce usmernenia EÚ týkajúce sa požívania všetkých práv zo strany lesbičiek, homosexuálov, bisexuálov, transrodových osôb a intersexuálov a slobody prejavu online a offline.

¹⁷ Článok 20 ods. 2 ICCPR; takýto zákaz sa v rámci právnych predpisov EÚ presadil prostredníctvom rámcového rozhodnutia EÚ z roku 2008 o boji proti rasizmu a xenofóbii, na základe ktorého musia členské štáty trestať odrádzajúcimi sankciami verejné podnecovanie k násiliu alebo nenávisti voči skupine osôb alebo členovi takejto skupiny vymedzenej najmä na základe náboženského vyznania alebo viery.

B. Prioritné oblasti činnosti

28. EÚ bude pri riešení otázky slobody náboženského vyznania alebo viery venovať osobitnú pozornosť týmto témam, ktoré sú rovnako dôležité:

1. Násilie

29. Štáty majú povinnosť zabezpečovať ochranu ľudských práv a náležite sa usilovať o predchádzanie násilným činom voči osobám na základe náboženského vyznania alebo viery, ako aj o vyšetrowanie a trestanie takýchto činov. Násilie alebo hrozba násilia – ako napr. zabitie, poprava, zmiznutie, mučenie, sexuálne násilie, únos a neľudské či ponižujúce zaobchádzanie – sú široko rozšíreným javom, ktorý je potrebné riešiť. Takéto násilie môžu páchať štátni či neštátni aktéri na základe skutočného alebo predpokladaného náboženského vyznania alebo viery osoby, voči ktorej je násilie zamerané, alebo na základe náboženských zásad či dogiem viery a ideologických názorov, ktoré vyznáva páchatel'.

30. EÚ bude:

- a. verejne odsudzovať popravy alebo zabitie jednotlivcov a iné závažné násilné činy spáchané z dôvodu náboženského vyznania alebo viery. EÚ podľa potreby zváži aj dodatočné sankcie;
- b. požadovať, aby štátni aj neštátni páchatelia takého násilia boli bezodkladne braní na zodpovednosť, a bude sledovať súdne konania s cieľom zabezpečiť, aby sa spravodlivosti učinilo zadosť;
- c. dôrazne vyzývať štátnych a iných vplyvných aktérov v spoločnosti, či už náboženských alebo nie, aby vystupovali proti násilným činom a aby verejne odsudzovali takéto činy na najvyššej úrovni, a to najmä v prípadoch, keď verejní činitelia aktívne podporujú alebo tolerujú útoky na jednotlivcov alebo spoločenstvá a majetok vrátane miest bohoslužieb alebo zhromažďovania alebo historických náboženských pamiatok;
- d. protestovať, ak budú štátni predstavitelia alebo vplyvní neštátni aktéri viesť štvavú kampaň proti vyznávačom určitého náboženstva alebo inej viery, a to vrátane teizmu, neteizmu alebo ateizmu, najmä pokiaľ otvorene vyzývajú k násiliu proti nim alebo ho ospravedlňujú;

- e. budú požadovať, aby sa vnútroštátnej úrovni prijali právne predpisy, ktoré zakazujú verejnú podporu náboženskej nenávisti, ktorá predstavuje podnecovanie k diskriminácii, nepriateľstvu alebo násiliu (článok 20 ods. 2 ICCPR);
- f. dôsledne odsudzovať akékoľvek násilie voči ženám a dievčatám, vrátane zabíjania „v mene cti“, mrzačenia ženských pohlavných orgánov, manželstiev v útľom veku a nútených manželstiev, ako aj násilie voči osobám na základe ich sexuálnej orientácie alebo rodovej identity, okrem iného aj v situáciách, keď sa násilie pácha pod zámienkou náboženského prikázania alebo zvyklosti. EÚ bude podporovať iniciatívy, vrátane právnych predpisov, ktorých cieľom je zabrániť takémuto násiliu a trestne ho postihovať.

2. Sloboda prejavu

31. Sloboda náboženského vyznania alebo viery a sloboda prejavu sú navzájom závislé, navzájom súvisiace a vzájomne sa posilňujúce práva, ktoré chránia všetky osoby – nie náboženské vyznanie alebo vieru ako také – a chránia tiež právo na vyjadrenie názoru, pokiaľ ide o akékoľvek alebo všetky náboženské vyznania alebo viery. Cenzúra a obmedzenia týkajúce sa uverejňovania a distribúcie literatúry alebo webových stránok súvisiacich s náboženským vyznaním alebo vierou predstavujú bežné porušenie oboch týchto práv a znižujú schopnosti jednotlivcov a spoločností praktizovať svoje náboženské vyznanie alebo vieru. Obmedzovanie práva na vyjadrenie názoru, pokiaľ ide o náboženské vyznanie alebo vieru, je zdrojom značnej zraniteľnosti ľudí, ktorí patria v tejto súvislosti k menšinám, ale má vplyv aj na väčšinu a v neposlednom rade aj na osoby, ktoré zastávajú netradičné náboženské názory. Znamená to, že sloboda náboženského vyznania alebo viery a sloboda prejavu zohrávajú dôležitú úlohu v boji proti všetkým formám neznášanlivosti a diskriminácie na základe náboženského vyznania alebo viery.

32. V prípade, že v súvislosti s prejavovaním názoru, pokiaľ ide o náboženské vyznanie alebo vieru, hrozí či prebieha násilie alebo sa v tejto súvislosti ukladajú obmedzenia, bude sa EÚ riadiť týmito zásadami:

- a. Ak sa vyjadrujú kritické pripomienky týkajúce sa určitého náboženského vyznania alebo viery a tieto vyjadrenia vnímajú jeho stúpenci ako natoľko útočné, že by mohli viesť k násiliu voči stúpencom alebo z ich strany, potom:

- ak je zjavné, že tieto vyjadrenia predstavujú nenávistné prejavy, t.j. patria do rozsahu pôsobnosti článku 20 ods. 2 ICCPR (ktorý zakazuje akúkoľvek podporu náboženskej nenávisťi, ktorá predstavuje podnecovanie k diskriminácii, nepriateľstvu alebo násiliu), EÚ tieto prejavy odsúdi a bude požadovať, aby sa takýto prípad vyšetril a posúdil ho nezávislý súd.
 - Pokiaľ takýto prejav nedosiahne úroveň podnecovania, ktorá je zakázaná podľa článku 20 ICCPR, a ide teda o uplatnenie slobody prejavu, EÚ:
 - i. nepodľahne žiadnym výzvam na kriminalizáciu takéhoto prejavu ani pokusom o jeho kriminalizáciu;
 - ii. sa samostatne alebo spoločne s členskými štátmi alebo regionálnymi organizáciami bude usilovať o vydávanie vyhlásení, v ktorých bude vyzývať k nenásiliu a v ktorých odsúdi akékoľvek násilie spáchané v reakcii na takýto prejav;
 - iii. vyzve štátnych a iných vplyvných aktérov, či už náboženských alebo nie, aby sa k takejto záležitosti vyjadrili a zapojili sa do konštruktívnej verejnej diskusie o tom, čo považujú za útočný prejav, a aby pritom odsúdili akúkoľvek formu násilia;
 - iv. pripomenie, že najúčinnjším spôsobom boja proti prejavom, ktoré sa vnímajú ako útočné a napádajú slobodu prejavu, je uplatnenie samotnej slobody prejavu. Sloboda prejavu sa uplatňuje online i offline¹⁸. Nové formy médií, ako aj informačné a komunikačné technológie poskytujú tým, ktorí sa cítia poškodení kritikou alebo odmietnutím ich náboženského vyznania alebo viery, nástroje na okamžité uplatnenie práva na odpoveď.
 - Každopádne, EÚ bude podľa potreby pripomínať, že právo na slobodu náboženského vyznania alebo viery, tak ako je zakotvené v príslušných medzinárodných normách, nezahŕňa právo na to, aby nebolo možné náboženské vyznanie alebo vieru kritizovať alebo zosmiešňovať¹⁹.
- b. Ak sloboda prejavu čelí obmedzeniam v mene náboženského vyznania alebo viery, EÚ bude:

¹⁸ Pozri rezolúciu Rady OSN pre ľudské práva 20/8.

¹⁹ Pozri bod 19 záverov akčného plánu z Rabatu o podnecovaní k nenávisťi, 5. október 2012.

- pripomínať, že sloboda prejavu môže podliehať iba akým obmedzeniam, aké predpisuje zákon a ktoré sú nevyhnutné na zabezpečenie rešpektovania práv alebo povesti iných či na ochranu národnej bezpečnosti alebo verejného poriadku alebo verejného zdravia alebo morálky²⁰, a že pokiaľ ide o slobodu náboženského vyznania alebo viery, nie sú prípustné žiadne obmedzenia z dôvodu národnej bezpečnosti²¹;
- obhajovať skutočnosť, že výmena informácií o náboženských vyznaniach alebo viere a angažovanie sa v presvedčaní v súvislosti s uvedenými otázkami sú chránené podľa medzinárodného práva, za predpokladu, že takéto presvedčanie nie je nátlakové ani nenarúša slobodu iných;
- pri každej vhodnej príležitosti pripomínať, že zákony, ktoré kriminalizujú rúhanie, obmedzujú slobodu prejavu v súvislosti s náboženským vyznaním alebo vierou; že takéto zákony sa často používajú na prenasledovanie a zastráňovanie príslušníkov náboženských či iných menšín alebo na zlé zaobchádzanie s nimi a že môžu závažným spôsobom potláčať slobodu prejavu a slobodu náboženského vyznania alebo viery; a bude odporúčať dekriminalizáciu takýchto trestných činov;
- dôrazne vystupovať proti tomu, aby sa za rúhanie ukladal trest smrti, fyzické tresty alebo trest odňatia slobody;
- pripomínať, že medzinárodné právo v oblasti ľudských práv chráni jednotlivcov a nie náboženské vyznanie alebo vieru ako také; ochrana náboženského vyznania alebo viery sa nesmie používať s cieľom ospravedlniť alebo tolerovať obmedzenie alebo porušenie niektorého ľudského práva uplatňovaného jednotlivcami samostatne alebo spoločne s inými osobami.

3. Podpora rešpektovania rozmanitosti a tolerancie

33. Na vytvorenie prostredia, v ktorom všetky osoby v plnej miere požívajú slobodu náboženského vyznania alebo viery, je nesmierne dôležité presadzovanie náboženskej tolerancie, rešpektovanie rozmanitosti a vzájomné pochopenie.

²⁰ Článok 19 ods. 3 ICCPR.

²¹ Článok 19 ods. 3 ICCPR. Pozri tiež všeobecné poznámky č. 22 a 34.

34. EÚ bude:

- a. nabádať štátnych a iných vplyvných aktérov, náboženských alebo nie, aby sa zdržali podnecovania napätia medzi náboženskými skupinami, či už prostredníctvom právnych predpisov alebo postupmi v praxi, aby podporovali súvisiace iniciatívy na presadzovanie atmosféry úcty a tolerancie medzi všetkými osobami bez ohľadu na ich náboženské vyznanie alebo vieru, a aby zmierňovali vznikajúce napätie;
- b. vyzývať štáty, aby prostredníctvom systému vzdelávania a ďalšími prostriedkami presadzovali rešpektovanie rozmanitosti a vzájomné porozumenie tak, že v rámci svojich jurisdikcií budú podporovať šírenie znalostí o rozmanitosti náboženských vyznaní a vier;
- c. využívať všetky dostupné nástroje, vrátane finančných, na podporu kultúry vzájomnej úcty, rozmanitosti, tolerancie, dialógu a mieru a v tomto záujme bude podľa potreby koordinovať svoju činnosť s regionálnymi a medzinárodnými organizáciami.

4. Diskriminácia

35. Štáty majú povinnosť chrániť všetky osoby, ktoré podliehajú ich jurisdikcii, pred priamou aj nepriamou diskrimináciou na základe náboženského vyznania alebo viery, a to bez ohľadu na uvádzané dôvody takejto diskriminácie. Medzi uvedené patrí aj povinnosť rušiť diskriminačné právne predpisy, vykonávať právne predpisy, ktoré chránia slobodu náboženského vyznania alebo viery, a zamedzovať oficiálnym postupom vedúcim k diskriminácii, ako aj chrániť ľudí pred diskrimináciou zo strany štátnych a iných vplyvných aktérov, či už náboženských alebo nie.

36. Viera alebo praktiky, ktoré sú tradičné či údajne tradičné, sa často používajú na ospravedlnenie diskriminácie alebo nátlaku na základe náboženského vyznania alebo viery. Medzi príklady uvedeného patrí zamedzovanie prístupu k zamestnaniu alebo vzdelávaniu pre ženy, únosy neviest, svadby v útlom veku a nútené manželstvá alebo mrzačenie ženských pohlavných orgánov. Spoločenstvá nemajú právo porušovať práva svojich jednotlivých príslušníkov. Všetci jednotlivci, vrátane žien a dievčat, majú právo vyznávať náboženstvo alebo presvedčenie podľa vlastnej voľby vrátane práva nevyznávať žiadne náboženstvo alebo vieru. Pozornosť je potrebné venovať aj diskriminácii etnických skupín, osôb na základe ich sexuálnej orientácie alebo rodovej identity, ako aj stúpencom určitého doktrinálneho výkladu.

37. EÚ bude:

- a) odsudzovať všetky formy neznášanlivosti a diskriminácie voči osobám z dôvodu ich náboženského vyznania alebo viery v rozpore s právom na rovnosť a požívanie ľudských práv bez diskriminácie (články 2 a 26 ICCPR, článok 2 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach – ICESCR) a bude prijímať príslušné opatrenia (demašše, verejné vyhlásenia, podpora organizácií občianskej spoločnosti a obhajcov ľudských práv atď.);
- b) vydávať demašše v prípadoch, keď ústavné a právne predpisy určitého štátu podporujú, podnecujú alebo umožňujú takúto diskrimináciu. EU bude ponúkať technickú pomoc na účely uvedenia takýchto predpisov do súladu s medzinárodnými právnymi záväzkami.
- c) venovať osobitnú pozornosť postupom a právnym predpisom, ktoré sú diskriminačné voči ženám, deťom a migrantom na základe náboženského vyznania alebo viery, okrem iného aj v súvislosti s diskrimináciou v prístupe ku vzdelávaniu alebo so zamedzovaním tohto prístupu, nátlakom v súvislosti s nosením náboženských symbolov, zamestnaním, účasťou na verejnom živote, nerovnými rodinnými právami, nadobúdaním štátnej príslušnosti, voľným pohybom a pobytom, nedostatočne nestranným výkonom spravodlivosti, vlastníckymi právami atď.;
- d) podporovať medzinárodných, štátnych a neštátnych aktérov v ich úsilí o zvýšenie informovanosti širšej verejnosti o otázkach v oblasti medzinárodných právnych noriem a o deštruktívnom vplyve diskriminácie na jej obeť a na dobrý stav celej spoločnosti.

5. Právo zmeniť alebo zanechať svoje náboženské vyznanie alebo vieru

38. Medzi najbežnejšie spôsoby porušovania slobody náboženského vyznania alebo viery patrí obmedzovanie absolútneho práva zmeniť alebo **zanechať** svoje náboženské vyznanie alebo vieru²². Tieto obmedzenia môžu mať závažný vplyv na konvertitov a osoby, ktoré svoje náboženské vyznanie alebo vieru **zanechali**, a na ich rodiny, a to v podobe opatrení štátu (napr. uväznenie, strata práva na starostlivosť o dieťa, vydedenie, strata vlastníckych práv), ako i v podobe násilných činov zo strany neštátnych aktérov, napr. zabíjania „v mene cti“.

²² V tejto súvislosti pozri správu osobitného spravodajca OSN o slobode náboženského vyznania alebo viery adresovanú VZ OSN, 13. august 2012, A/67/603.

39. EÚ bude:

- vyzývať štáty, aby zrušili právne predpisy, ktoré trestajú alebo diskriminujú jednotlivcov za to, že zanechali alebo zmenili svoje náboženské vyznanie alebo vieru, či za to, že presviedčajú iné osoby, aby tak urobili, a to najmä v prípadoch, keď sa odpadliť od viery, inoverectvo alebo konverzia trestajú smrťou alebo dlhodobým odňatím slobody²³.
- odsudzovať používanie nátlakových opatrení voči jednotlivcom, ktorých cieľom je ovplyvniť výber alebo praktizovanie náboženského vyznania alebo viery. Štáty musia nestrannane uplatňovať opatrenia na zamedzenie nátlaku v oblasti náboženského vyznania alebo viery.

6. Prejavovanie náboženského vyznania alebo viery

40. Jednotlivci majú právo sa sami rozhodnúť, či a akým spôsobom chcú prejavovať svoje náboženské vyznanie alebo vieru. Obmedzenie tejto slobody sa musí vykladať prísne²⁴. Náboženské vyznanie alebo vieru je možné prejavovať mnohými formami. Zahŕňa to i právo detí učiť sa o vyznaní/viere svojich rodičov a právo rodičov vychovávať svoje deti podľa zásad svojho náboženského vyznania alebo viery. Rovnako tu patrí právo pokojne sa deliť o svoje náboženské vyznanie alebo vieru s inými osobami, bez toho, aby to bolo podmieňované súhlasom štátu alebo iného náboženského spoločenstva. Akékoľvek obmedzenie slobody náboženského vyznania alebo viery, aj pokiaľ ide o miesta bohoslužieb a registráciu náboženských skupín alebo skupín hlásiacich sa k určitej viere zo strany štátu, musí byť výnimočnej povahy a v súlade s medzinárodnými normami.

41. Medzi časté prípady obmedzenia zo strany štátov patrí odopieranie udelenia právnej subjektivity náboženským skupinám a spoločenstvám vyznávajúcim určitú vieru, zamedzovanie prístupu k miestam bohoslužieb/zhromažďovania a cintorínom, trestanie neregistrovaných náboženských aktivít neprimeranými pokutami alebo odňatím slobody alebo požiadavka, aby deti patriace k náboženským menšinám a menšinám vyznávajúcim určitú vieru dostali konfesijné vzdelanie zodpovedajúce viere väčšiny. Viaceré štáty neuznávajú právo odmietnuť vojenskú službu z dôvodu svedomia ako legitímne uplatnenie slobody náboženského vyznania alebo viery, ktoré vyplýva z článku 18 ICCPR²⁵. Neštátni aktéri **porušujú** toto právo okrem iného ničením miest bohoslužieb, znesväcovaním cintorínov, vynucovaním dodržiavania náboženských pravidiel a násilnými činmi.

²³ Pozri usmernenia EÚ týkajúce sa trestu smrti, časť III, dokument o minimálnych normách.

²⁴ Pozri otázky týkajúce sa obmedzenia v kapitole „vymedzenie pojmov“ týchto usmernení.

²⁵ Pozri všeobecnú poznámku č. 22.

42. EÚ bude:

- a. napadať pokusy o podmieňovanie uplatňovania ľudských práv súhlasom štátu, napr. povinnou registráciou náboženských skupín a skupín hlásiacich sa k určitej viere a/alebo zákazom neregistrovaných náboženských aktivít;
- b. prijímať opatrenia, ak sa požiadavky na registráciu náboženských organizácií alebo organizácií súvisiacich s vierou budú používať ako prostriedok štátu ku kontrole uplatňovania slobody náboženského vyznania alebo viery, namiesto toho, aby sa jej uplatňovanie uľahčovalo;
- c. vyzývať štáty, aby zabezpečili ochranu náboženských pamiatok a miest bohoslužieb²⁶, najmä ak skupiny osôb, ktoré sa na týchto miestach zhromažďujú, čelia hrozbám; V prípadoch vandalizmu a znesväcovania alebo ničenia náboženských pamiatok vyvinú misie EÚ a členských štátov úsilie o návštevu týchto miest s cieľom upozorniť verejnosť na toto ničenie a jeho dôsledky.
- d. prijímať opatrenia, pokiaľ sa bude neoprávnene konfiškovať majetok používaný v rámci náboženských bohoslužieb alebo pokiaľ sa ľudom iným spôsobom bráni v jeho používaní na účely, na ktoré sú legitímne určené;
- e. prijímať opatrenia, pokiaľ sa bude na vnútorné záležitosti náboženských skupín a skupín hlásiacich sa k určitej viere a ich inštitúcie alebo organizácie klásť neprimeraná administratívna alebo regulačná záťaž s cieľom zabrániť prejavom slobody náboženského vyznania alebo viery spoločne s ostatnými, či už na verejnosti alebo v súkromí,²⁷ a uplatňovaniu súvisiacich slobôd združovania a pokojného zhromažďovania;
- f. odsudzovať právne predpisy, v ktorých sa stanoví diskriminačné zaobchádzanie s osobami alebo skupinami vyznávajúcimi iné náboženské vyznanie alebo vieru, ako aj diskriminačné uplatňovanie formálne neutrálnych právnych predpisov na takéto osoby a skupiny;
- g. nabádať štáty, aby rešpektovali právo odmietnuť vojenskú službu z dôvodu svedomia na základe náboženského vyznania alebo viery a aby umožňovali alternatívnu službu nebojovej alebo civilnej povahy.

²⁶ Pozri spoločné vyhlásenie expertov OSN o „ničení kultúrnych a náboženských pamiatok: porušovanie ľudských práv“, 24. september 2012.

²⁷ Pozri všeobecnú poznámku č. 22, bod 4.

7. Podpora a ochrana obhajcov ľudských práv vrátane individuálnych prípadov

43. EÚ bude v súlade s *usmerneniami EÚ o obhajcoch ľudských práv* presadzovať dodržiavanie a uznávanie práce, ktorú obhajcovia ľudských práv vykonávajú v mene náboženských skupín, filozofických či nekonfesionálnych organizácií a iných organizácií občianskej spoločnosti²⁸.

44. V súlade s *usmerneniami EÚ o obhajcoch ľudských práv* bude EÚ reagovať na porušovanie práva na slobodu náboženského vyznania alebo viery, ktoré má dosah na konkrétne osoby, či už zo strany štátnych alebo neštátnych aktérov, a to prostredníctvom demaršov, vyhlásení a ďalších opatrení – aj tým, že počas politických dialógov bude predkladať konkrétne prípady.

45. Úradníci EÚ alebo členských štátov sa budú zúčastňovať na súdnych konaniach s osobami, stíhanými za uplatňovanie svojho práva na slobodu náboženského vyznania alebo viery a budú takéto konania sledovať. Úradníci EÚ alebo členských štátov vynaložia všetko úsilie o návštevu takýchto osôb vo väzbe alebo vo väzení.

8. Podpora občianskej spoločnosti a spolupráca s ňou

46. EÚ bude jasne vyjadrovať plnú podporu úsiliu občianskej spoločnosti o presadzovanie slobody náboženského vyznania alebo viery. EÚ a jej členské štáty budú podľa potreby naďalej poskytovať finančnú podporu mimovládnyim organizáciám, ktoré sa zasadujú o slobodu náboženského vyznania alebo viery. EÚ bude presadzovať zviditeľnenie miestnych organizácií, ktoré pôsobia v oblasti slobody náboženského vyznania alebo viery, a to usporadúvaním alebo podporou verejných podujatí na túto tému, pričom osobitný dôraz sa bude klásť na zapojenie rôznych náboženských skupín a skupín hlásiacich sa k určitej viere. EÚ sa bude s občianskou spoločnosťou – okrem iného s náboženskými združeniami či nekonfesionálnymi a filozofickými organizáciami – pravidelne radieť o spôsoboch presadzovania slobody náboženského vyznania alebo viery vo svojich vonkajších politikách v oblasti ľudských práv, ako aj o individuálnych prípadoch.

²⁸ Pozri usmernenia EÚ o ochrancoch ľudských právach.

C. Nástroje

1. Monitorovanie, hodnotenie a podávanie správ

47. Jedným z kľúčových prvkov včasného varovania sú misie EÚ (delegácie EÚ a veľvyslanectvá a konzuláty členských štátov). Misie EÚ budú v koordinácii s akoukoľvek príslušnou misiou SBOP monitorovať dodržiavanie slobody náboženského vyznania alebo viery v tretích krajinách, určovať znepokojivé situácie a podávať o nich správy (vrátane individuálnych prípadov a systémových otázok), pričom budú využívať dostupné zdroje v príslušnej krajine i mimo nej, vrátane občianskej spoločnosti, aby EÚ mohla urýchlene prijať vhodné opatrenia. O správach delegácií EÚ by sa malo rokovať v príslušných pracovných skupinách Rady a podľa potreby aj v Politickom a bezpečnostnom výbore (PBV) s cieľom určiť vhodnú reakciu.

48. Prostredníctvom svojho miestneho zastúpenia a kapacít na veliteľstvách EÚ:

- a. bude monitorovať a posudzovať stav slobody náboženského vyznania alebo viery na úrovni jednotlivých krajín s cieľom identifikovať dosiahnutý pokrok alebo znepokojivé situácie v súlade s prioritami a témami, na ktoré sa vzťahujú tieto usmernenia;
- b. bude udržiavať kontakt so stranami dotknutými porušovaním alebo konfliktmi, s miestnymi a regionálnymi orgánmi, miestnymi a medzinárodnými organizáciami občianskej spoločnosti vrátane ženských organizácií, obhajcami ľudských práv i s náboženskými skupinami a skupinami hlásiacimi sa k určitej viere, tak, aby bola v plnej miere a aktuálne informovaná o konkrétnej situácii, okrem iného o individuálnych prípadoch, systémových otázkach a aspektoch súvisiacich s konfliktmi. EÚ bude pri udržiavaní týchto kontaktov venovať pozornosť skupinám v rámci ktoréhokoľvek systému náboženstva alebo viery, ženám a mladým ľuďom.
- c. zahrnie do stratégií pre ľudské práva v jednotlivých krajinách a do pravidelných správ analýzu stavu slobody náboženského vyznania alebo viery vrátane prípadov jej porušovania; podrobne rozpracuje akékoľvek opatrenia plánované alebo prijaté v reakcii na takéto porušovanie (napr. požiadavky predložené štátnym orgánom, nastolenie otázok v politických dialógoch, financovanie);
- d. zabezpečí sledovanie individuálnych prípadov a systémových otázok, ako aj podávanie správ v tejto súvislosti;
- e. bude sa slobode náboženského vyznania alebo viery venovať vo výročnej správe EÚ o ľudských právach.

2. Demarše a verejná diplomacia

49. EÚ bude nastolovať otázku slobody náboženského vyznania alebo viery v rámci príslušných kontaktov na vysokej úrovni, okrem iného na úrovni vysokého predstaviteľa/podpredsedu Komisie a osobitného zástupcu EÚ pre ľudské práva a vedúcich delegácií.

50. EÚ bude podľa potreby vydávať demarše alebo verejné vyhlásenia, a to tak preventívne, ako aj v reakcii na závažné prípady porušenia slobody náboženského vyznania alebo viery, ako napr. v prípade popráv, mimosúdnych popráv, nespravodlivých procesov, vypuknutia násilia medzi spoločnosťami alebo násilných útokov. Bude uvažovať aj o vydaní vyhlásení v záujme vydvihnutia pozitívneho vývoja v rámci presadzovania a ochrany slobody náboženského vyznania alebo viery.

3. Politické dialógy

51. V politických dialógoch s partnerskými krajinami a regionálnymi organizáciami bude EÚ nabádať partnerské krajiny, aby pristúpili k príslušným medzinárodným nástrojom a vykonávali ich, a to najmä ICCPR, a stiahli výhrady k týmto nástrojom; bude nabádať partnerské krajiny, aby využívali osobitné postupy OSN v oblasti ľudských práv, predovšetkým pozvali osobitného spravodajcu OSN pre slobodu náboženského vyznania alebo viery, a aby prijali a vykonávali odporúčania OSN, vrátane tých, ktoré vypracovali orgány monitorovania vykonávania zmlúv, ako aj odporúčania vypracované v rámci všeobecného pravidelného preskúmania. EÚ bude podľa potreby riešiť systémové otázky a individuálne prípady a vyzývať partnerské krajiny, aby iniciovali legislatívne zmeny s cieľom zabezpečiť pre jednotlivcov rovnosť pred zákonom, pokiaľ ide o slobodu náboženského vyznania alebo viery.

52. EÚ bude využívať politické dialógy na podporu spolupráce a koordinačného úsilia s cieľom presadzovať slobodu náboženského vyznania alebo viery na viacstranných fórach a bude podporovať šírenie najlepších postupov na regionálnej úrovni.

4. Návštevy EÚ a členských štátov

53. EU zabezpečí, aby zástupcovia inštitúcií EÚ a členských štátov, ktorí navštevujú tretie krajiny, boli v plnej miere informovaní o situácii v oblasti slobody náboženského vyznania alebo viery. Počas týchto návštev sa bude s miestnymi partnermi podľa potreby diskutovať o prioritách a témach, na ktoré sa vzťahujú tieto usmernenia, a uskutočnia sa stretnutia s obhajcami ľudských práv.

5. Využitie finančných nástrojov vonkajšej pomoci

54. Sloboda náboženského vyznania alebo viery bude aj naďalej jednou z priorit európskeho nástroja pre demokraciu a ľudské práva (EIDHR), prostredníctvom ktorého sa budú financovať aj projekty obhajcov ľudských práv a pomoc jednotlivcom, ktorí sú bezprostredne ohrození. Na podporu slobody náboženského vyznania alebo viery sa v spolupráci s partnerskými krajinami využijú aj ďalšie geografické a tematické finančné nástroje EÚ. Pozornosť sa bude venovať budovaniu kapacít a projektom odbornej prípravy zameraným na mediáciu v rámci predchádzania násiliu a konfliktom na základe náboženského vyznania alebo viery, alebo v rámci ich riešenia²⁹.

55. Delegácie EÚ môžu podporovať projekty občianskej spoločnosti v oblasti slobody náboženského vyznania alebo viery v rámci tzv. podporných programov v rámci krajiny (CBSS). K ochrane slobody náboženského vyznania alebo viery budú prispievať aj projekty v oblasti ľudských práv, ktoré majú širší rozsah, pokiaľ ide o podporu ľudských práv, nediskriminácie, práv osôb patriacich k menšinám alebo domorodému obyvateľstvu, tolerancie a porozumenia medzi kultúrami, ako aj pokiaľ ide o riešenie základných príčin konfliktov a boj proti beztretnosti.

56. Členské štáty, ESVČ a útvary Komisie si budú v záujme lepšej koordinácie a účinnejšieho využívania zdrojov podľa potreby vymieňať informácie o projektoch v oblasti slobody náboženského vyznania alebo viery financovaných v tretích krajinách.

²⁹ Pozri aj „Konceptia EÚ zameraná na posilnenie kapacít EÚ v oblasti mediácie a dialógu“ (2009)

57. EÚ bude na porušovanie slobody náboženského vyznania alebo viery prihliadať pri rozhodovaní o vhodných opatreniach v rámci doložiek o ľudských právach v dohodách s tretími krajinami, medzi ktoré môže patriť pozastavenie spolupráce, najmä pokiaľ ide o finančnú pomoc.

6. Presadzovanie slobody náboženského vyznania alebo viery v rámci viacstranných fór

58. EÚ bude zabezpečovať, aby otázka slobody náboženského vyznania alebo viery zostala na popredných miestach programu OSN, ktorý sa vyznačuje dôrazným prístupom založeným na ľudských právach, a aby OSN i naďalej rozhodne reagovala na porušovania tejto slobody a na prejavy neznášanlivosti a násilia na základe náboženského vyznania alebo viery.

59. EÚ bude naďalej aktívne spolupracovať na úrovni OSN s cieľom zabezpečiť silnú medziregionálnu podporu v záujme presadzovania a ochrany slobody náboženského vyznania alebo viery, mandátu osobitného spravodajcu pre slobodu náboženského vyznania alebo viery a vykonávania príslušných rezolúcií OSN v tejto oblasti.

60. EÚ sa bude taktiež zapájať do boja proti všetkým formám neznášanlivosti a diskriminácie na základe náboženského vyznania alebo viery a do vykonávania príslušných rezolúcií OSN v tejto oblasti, ako aj do iniciatív v oblasti dialógu medzi kultúrami a náboženstvami v duchu otvorenosti, angažovanosti a vzájomného porozumenia, okrem iného v rámci UNESCO, „Aliancie civilizácií“ OSN, nadácie Anny Lindhovej a istanbulskeho procesu.

61. EÚ zastáva názor, že toto úsilie dopĺňa úplné a účinné presadzovanie práva na slobodu náboženského vyznania alebo viery a v rámci svojho úsilia sa bude zasaďovať o dôsledné odkazovanie na „slobodu náboženského vyznania alebo viery“ a o to, aby sa vo všetkých textoch podporovalo zameranie na ľudská práva na základe všeobecných noriem v oblasti slobody náboženského vyznania alebo viery, slobody prejavu a ďalších základných slobôd. Z hľadiska ľudských práv je potrebné presadzovať náboženskú toleranciu, ako aj dialóg medzi kultúrami a náboženstvami, a pritom sa musí zabezpečiť rešpektovanie slobody náboženského vyznania alebo viery, slobody prejavu a základných slobôd.

62. EÚ bude pokračovať v spolupráci s existujúcimi mechanizmami OSN pre včasné varovanie, aj v súvislosti s násilím na základe náboženského vyznania alebo viery, a bude podporovať výmenu najlepších postupov.

63. Členské štáty EÚ budú na otázku slobody náboženského vyznania alebo viery podľa potreby upozorňovať v rámci všeobecného pravidelného preskúmania, ktoré vypracúva Rada OSN pre ľudské práva. Podľa potreby sa bude monitorovať a podporovať vykonávanie odporúčaní prijatých štátom, ktorý je predmetom preskúmania.

64. V rámci dvojstranných kontaktov s partnerskými krajinami bude EÚ vychádzať aj z obsahu rezolúcií OSN v oblasti „slobody náboženského vyznania alebo viery“, ako aj z príslušných záverečných zistení orgánov OSN, ktoré monitorujú vykonávanie zmlúv, a odporúčaní osobitných spravodajcov.

65. EÚ bude podporovať iniciatívy na úrovni OBSE a Rady Európy a prispievať k lepšiemu vykonávaniu záväzkov v oblasti slobody náboženského vyznania alebo viery. Budú sa organizovať pravidelné výmeny s týmito organizáciami. Osobitná pozornosť sa bude venovať spolupráci s krajinami OBSE a Rady Európy, ktoré nie sú členskými štátmi EÚ.

66. EÚ v súvislosti s presadzovaním a ochranou slobody náboženského vyznania alebo viery zintenzívni spoluprácu s ďalšími regionálnymi organizáciami a regionálnymi mechanizmami pre ľudské práva na celom svete.

7. Odborná príprava

67. ESVČ v koordinácii s členskými štátmi a v spolupráci s občianskou spoločnosťou, vrátane cirkví a náboženských združení, filozofických a nekonfesionálnych organizácií, vypracuje materiály na odbornú prípravu zamestnancov, ktorí pôsobia priamo na mieste a v centráloch. Materiály sa sprístupnia členským štátom a inštitúciám EÚ. Odborná príprava sa bude orientovať na prax a zameriavať na to, aby misie EÚ mohli využiť nástroje EÚ na analýzu a účinné podávanie správ s cieľom vyzdvihnúť tematické priority EÚ a reagovať na porušovanie slobody náboženského vyznania alebo viery.

III. Vykonávanie a hodnotenie

68. EÚ bude naďalej posilňovať svoju spoluprácu s Úradom vysokého komisára pre ľudské práva Organizácie Spojených národov, ako aj s osobitným spravodajcom OSN pre slobodu náboženského vyznania alebo viery. EÚ bude spolupracovať s medzinárodnými organizáciami, ktoré sa venujú slobode náboženského vyznania alebo viery. EÚ zintenzívni výmeny názorov s regionálnymi expertnými orgánmi v oblasti slobody náboženského vyznania alebo viery, akými sú Rada Európy (vrátane Benátskej komisie), Úrad pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (ODIHR) pri Organizácii pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE), ako aj s príslušnými regionálnymi a národnými orgánmi, ktorých úlohou je presadzovať a chrániť slobodu náboženského vyznania alebo viery.

69. Pracovná skupina Rady pre ľudské práva (COHOM) a jej osobitná skupina pre slobodu náboženského vyznania alebo viery bude podporovať vykonávanie usmernení, pričom bude do tejto činnosti podľa potreby zapájať i pracovné skupiny Rady pre geografické oblasti. Vypracuje dodatočné usmernenia pre činnosť misií EÚ, najmä pokiaľ ide o systémové otázky a individuálne prípady. Podľa potreby prijme dokumenty, v ktorých stanoví smery postupu, pokiaľ ide o kľúčové otázky a tematické otázky.

70. COHOM po troch rokoch zhodnotí vykonávanie týchto usmernení okrem iného na základe správ, ktoré predložia vedúci misií, a po konzultácii a občianskou spoločnosťou a akademickými expertmi. Do konzultácií s občianskou spoločnosťou by sa mali zapojiť aj obhajcovia ľudských práv, MVO vrátane domácich a medzinárodných organizácií pre otázky ľudských práv a žien. Týchto konzultácií sa zúčastnia aj cirkevné a náboženské združenia, filozofické a nekonfesijné organizácie, a to v kontexte otvoreného, transparentného a pravidelného dialógu podľa článku 17 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

71. O vykonávaní, hodnotení a preskúmaní týchto usmernení sa budú uskutočňovať pravidelné výmeny názorov s príslušnými výbormi, podvýbormi a pracovnými skupinami Európskeho parlamentu.

Neúplný zoznam medzinárodných noriem, štandardov a zásad, na ktoré sa EÚ môže odvolať alebo ich využiť pri kontaktoch s tretími krajinami

Organizácia Spojených národov

Zmluvy:

1948 – *Dohovor o zabránení a trestaní zločinu genocídy*

- článok II – vymedzenie pojmu „genocída“

1951 – *Dohovor o právnom postavení utečencov*

- článok 1 – Vymedzenie pojmu „utečenec“
- článok 3 – Nediskriminácia
- článok 4 – Náboženstvo
- článok 33 – Zákaz navracania

1954 – *Dohovor o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti*

- články 3, 4

1966 – *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach*

- články 2, 4, 18, 20, 24, 26, 27

1966 – *Medzinárodný dohovor o odstránení rasovej diskriminácie*

- článok 5

1966 – *Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach*

- články 2, 13

1979 – *Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien*

- článok 2

1989 – *Dohovor Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa*

- články 2, 14, 20, 29, 30

Deklarácie:

1948 – *Všeobecná deklarácia ľudských práv*

- články 2, 16, 18, 26

1981 – *Deklarácia o odstránení všetkých foriem neznášanlivosti a diskriminácie na základe náboženského vyznania alebo viery* 1986 – *Deklarácia o práve na rozvoj*

- článok 6

1992 – *Deklarácia o právach osôb patriacich k národnostným alebo etnickým, náboženským a jazykovým menšinám*

2007 – *Deklarácia Organizácie Spojených národov o právach pôvodného obyvateľstva*

Všeobecné poznámky

1993 – *Výbor pre ľudské práva – všeobecná poznámka č. 22: Právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania (článok 18)*

1994 – *Výbor pre ľudské práva – všeobecná poznámka č. 23: Práva menšín (článok 27)*

2011 – *Výbor pre ľudské práva – všeobecná poznámka č. 34: Sloboda názoru a prejavu (článok 19)*

Regionálne štandardy

Je potrebné poznamenať, že niektoré regionálne zmluvy poskytujú v porovnaní s medzinárodnými normami obmedzení alebo nedostatočnú ochranu slobody náboženského vyznania alebo viery. Zamestnanci EÚ by si mali byť pri odkazovaní na uvedené zmluvy takýchto obmedzení vedomí.

Rada Európy

1950 – Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

- článok 9 – Sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania
- článok 10

1952 – Protokol č. 1 (k uvedenému dohovoru)

- článok 14 – Zákaz diskriminácie
- článok 2 – Právo na vzdelanie

2000 – Protokol č. 12 (k uvedenému dohovoru)

- článok 1 – Všeobecný zákaz diskriminácie

1995 – Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín

- články 4 ods. 1, 5, 6, 7, 8, 12, 17

2006 – Poznámka k vzdelávaniu (k uvedenému dohovoru)

1997 – Európsky dohovor o štátnej príslušnosti

- článok 5 – Nediskriminácia

2006 – Dohovor Rady Európy o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti vo vzťahu k následníctvu štátov

- článok 4 – Nediskriminácia

2011 – Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácemu násiliu a o boji proti nemu

- články 4, 12, 32, 37, 38, 42

2000 – Všeobecné politické odporúčanie Európskej komisie Rady Európy pre boj proti rasizmu a neznášanlivosti (ECRI) č. 5: Boj proti neznášanlivosti a diskriminácii voči moslimom

2002 – Všeobecné politické odporúčanie Európskej komisie Rady Európy pre boj proti rasizmu a neznášanlivosti (ECRI) č. 7: Vnútroštátne právne predpisy zamerané na boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii

2004 – Všeobecné politické odporúčanie Európskej komisie Rady Európy pre boj proti rasizmu a neznášanlivosti (ECRI) č. 9: Boj proti antisemitizmu

2004 – Benátska komisia Rady Európy/OBSE „Usmernenia na preskúmanie právnych predpisov týkajúcich sa náboženského vyznania alebo viery“

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE)

Helsinský záverečný akt z roku 1975 – okruh 1, zásada 7

Záverečný dokument z viedenského nadväzujúceho zasadnutia z roku 1989 – články 11, 13, 16, 17, 19, 20, 32, 59, 63 a 68

1989 – Záverečný viedenský dokument – zásady 13, 16 a 17

2004 – Benátska komisia Rady Európy/OBSE „Usmernenia na preskúmanie právnych predpisov týkajúcich sa náboženského vyznania alebo viery“

2007 – OBSE – Zásady z Toleda týkajúce sa výučby náboženského vyznania a viery vo verejných školách, ktoré vypracovala poradná rada expertov Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (ODHIR) pre oblasť slobody náboženského vyznania alebo viery

Organizácia amerických štátov (OAS)

1969 – Americký dohovor o ľudských právach (Pakt zo San José, Kostarika)

- článok 1 – povinnosť dodržiavať práva
- článok 12 – Sloboda svedomia a náboženského vyznania
- článok 12 – Trestanie obhajoby náboženskej nenávisti
- článok 16 – Sloboda združovania
- článok 22 – Sloboda pohybu a pobytu

1988 – Dodatokový protokol k Americkému dohovoru o ľudských právach v oblasti hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv (sansalvadorský protokol)

článok 3 – Povinnosť nediskriminácie

1994 – Medziamerický dohovor o predchádzaní, postihovaní a odstránení násilia na ženách („Dohovor z Belém Do Para“)

článok 4

Africká únia (AÚ)

1969 – Dohovor, ktorý sa týka konkrétnych aspektov problémov utečencov v Afrike

- článok IV – Nediskriminácia

1981 – Africká charta ľudských práv a práv národov

- články 2 a 8

1990 – Africká charta o právach a blahu dieťaťa

- článok 1 – Povinnosť zmluvných strán
- článok 3 – Nediskriminácia
- článok 9 – Sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania
- článok 11 – Vzdelávanie
- článok 25 – Odlúčenie od rodičov
- článok 6 – Ochrana pred diskrimináciou

Liga arabských štátov

2004 – Arabská charta ľudských práv

- články 3, 4, 25, 30 a 34

ASEAN

2012 – Vyhlásenie ASEAN-u o ľudských právach

- článok 22

Britské spoločenstvo národov

2013 – Charta ľudských práv

- oddiel IV – Tolerancia, rešpekt a porozumenie

Európska únia a členské štáty

Zmluva o Európskej únii

- článok 6

Zmluva o fungovaní Európskej únie

- článok 11
- článok 17

2000 – Charta základných práv Európskej únie

- článok 10 – Sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania
- článok 14 – Právo na vzdelanie
- článok 21 – Nediskriminácia
- článok 22 – Kultúrna, náboženská a jazyková rozmanitosť

2006 – smernica EÚ o rovnakom zaobchádzaní

2008 – rámcové rozhodnutie EÚ o boji proti rasizmu a xenofóbii

2009 – Závery Rady o slobode náboženského vyznania alebo viery, 16. november 2009

2011 – Závery Rady o neznášanlivosti, diskriminácii a násilí na základe náboženského vyznania alebo viery, 21. február 2011

2011 – Závery Rady o predchádzaní konfliktom

2009 – Koncepcia EÚ zameraná na posilnenie kapacít EÚ v oblasti mediácie a dialógu

2009 – Sloboda náboženského vyznania alebo viery – ako môže ministerstvo zahraničných vecí pomôcť pri presadzovaní dodržiavania tohto ľudského práva (nástroj UK pre slobodu náboženského vyznania alebo viery)
